

רשות ההגבלים העסקיים

החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 בדבר

מתן פטור מאישור הסדר כובל

הסכם בין שופרסל בע"מ לבין פז חברת נפט בע"מ

1. פתח דבר

ביום 14 בדצמבר 2000 הוגשה בקשה למתן פטור לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988, לשורה של כבילות בהסכם בין שופרסל בע"מ (להלן: "שופרסל") לבין פז חברת נפט בע"מ (להלן: "פז") בדבר הקמת והפעלת תחנות תדלוק על ידי פז על מקרקעי שופרסל (להלן – "ההסכם").

לאחר שבחנתי את ההסדר ואת הכבילות המצויות בו, כמו גם את השפעתם האפשרית על התחרות בשוק הרלוונטי, ולאחר שנועצתי בועדה לפטורים ולמיזוגים, שוכנעתי כי הכבילות הכלולות בהסכם, למעט אחת, אינן פוגעות פגיעה של ממש בתחרות בשווקים המושפעים מן ההסדר, כי עיקרם של ההסדרים, למעט אחד, אינו בהפחתת התחרות או במניעתה, וכי אין בהם כבילות שאינן נחוצות למימוש עיקרם. מטעמים אלו ראויים ההסדרים, למעט אחד, לפטור לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 (להלן: "חוק ההגבלים העסקיים"), בשל הנימוקים שיפורטו להלן.

2. ההסכם

עיקרו של ההסכם הינו יצירת מסגרת לשיתוף פעולה בין שופרסל לפז להקמת תחנות תדלוק על-ידי פז במקרקעין השייכים לשופרסל.

על-פי המנגנון שנקבע בין הצדדים התחייבה שופרסל להציג בפני פז מקרקעין שבבעלותה, המתאימים לטעמה להקמת תחנות תדלוק ופז מצידה תבחר מתוכם את המקרקעין אשר נראים אף לה הולמים. לגבי מקרקעין אלה יתקשרו הצדדים בהסכם פרטני בו תתחייב פז להקים עליהם, על חשבונה, תחנת תדלוק, תוך שהיא דואגת להשגת כל האישורים הנדרשים לשם כך מן הרשויות השונות. פז מחויבת להקים על מקרקעי שופרסל לפחות שתי תחנות תדלוק מדי שנתיים, החל משנתיים מיום החתימה על הסכם המסגרת, זאת ככל ששופרסל תעמוד במחויבותה להציע מקרקעין מתאימים.

תוקפו של הסכם המסגרת נקבע על ידי הצדדים לעשרים וארבע שנים ואחד עשר חודשים מיום חתימתו, עם זכות ביטול לכל אחד מן הצדדים בהודעה מוקדמת של 6 חודשים, לאחר שתים עשרה שנים. ההסכמים הפרטניים הנגזרים מהסכם המסגרת נקבעו לחמש שנים עם אפשרות לפז להאריכם לארבע תקופות של חמש שנים האחת.

הכבילות הכלולות בהסכם הינן כדלקמן:

- א. התחייבות של פז לא למכור בתחנות תדלוק שתופעלה על ידי פז באתרי שופרסל מוצרים מתחרים במוצרי שופרסל;
- ב. התחייבות של שופרסל לא לאפשר הקמת או הפעלת תחנת תדלוק נוספת באתרי שופרסל אשר הוקצו לפז לצורך הקמת תחנות תדלוק.
- ג. התחייבות של פז לא להתקשר במשך תקופת ההסכם עם רשת שיווק קמעונאית של מזון בהסכם להקמת תחנת תדלוק על מקרקעיה של אותה רשת והתחייבות של שופרסל שלא להתקשר במשך תקופת ההסכם בהסכם להקמת תחנות תדלוק עם חברה לשיווק מוצרי נפט למעט פז.
- ד. התחייבות של שופרסל להעניק לפז זכות סירוב ראשון להקמת תחנת תדלוק באתר ספציפי.
- ה. התחייבות של שופרסל להעניק לפז זכות סירוב ראשון להפעלת מכונת רחיצה באתרים בהם תוקם תחנת תדלוק של פז.

3. השפעת ההסכם על התחרות

בלעדיות בין פז לבין שופרסל

הכבילה אותה אני מוצא בעייתית הינה הכבילה המצויה בסעיף ג' לעיל ואשר עניינה הגבלת שופרסל במשך כל תקופת ההסכם מהצעת מקרקעיה לכל חברת מוצרי נפט אחרת והגבלת פז מלהתקשר עם רשת שיווק קמעונאית אחרת.

חוק משק הדלק (קידום התחרות), התשנ"ד-1994 (להלן: "חוק משק הדלק (קידום התחרות)") הקל על שינויי ייעוד של מקרקעי מנהל מקרקעי ישראל לייעוד של תחנות תדלוק ונקבע בו כי המחזיק במקרקעין של מנהל מקרקעי ישראל יכול להקים עליהם תחנת תדלוק מבלי שהדבר יהווה הפרה של הסכם החכירה עם מנהל מקרקעי ישראל. בתכנית המתאר הארצית לתחנות תדלוק נתקבלו שינויים באותה הרוח ונקבע בה, כי ניתן כיום לבנות תחנות תדלוק במרכזי תחבורה, קניונים, מרכזים מסחריים וכיוצ"ב, כל זאת תוך קבלת היתר בנייה מן הוועדה המקומית בלבד, ומבלי צורך לקבל אישור לכך במסגרת תכנית בניין עירונית.¹ לפיכך גדלה במידה ניכרת כמות הקרקעות הפוטנציאליות להקמת תחנות תדלוק. לפיכך אין הכבילה מגבילה את התחרות בחלק ניכר של השוק.

עם זאת לא מצאתי מדוע הכבילה האמורה נחוצה למימוש עיקרו של ההסכם. הכבילה, מונעת את האפשרות משופרסל להציע את מקרקעיה לצורך הקמת תחנת תדלוק לכל מתחרה של פז, וזאת גם אם פז בוחרת שלא לעשות שימוש במקרקעין האמורים ואילו על פז נאסר לפנות לרשת שיווק אחרת על מנת לאתר אתרים לתחנות תדלוק נוספות ככל הדרוש לה, וזאת גם אם עמדה בהתחייבותה כלפי שופרסל לקצב הקמת תחנות תדלוק על פני זמן. לפיכך, יוצרת הכבילה

¹ תכנית מתאר ארצית לתחנות תדלוק מס' ת/מ/א/18 שינוי מס' 2 – נוסח התשנ"ו-1996 בסעיפים 4(3), 1.1(ג), 2.2(א).

הפחתה בתחרות. הסרתה של הכבילה, אין בה כדי לפגוע במימוש עיקרו של ההסכם, ולפיכך החלטתי שלא לאשרה.

שונים הדברים ככל שמדובר בתניית הבלעדיות המנויה בסעיף ב' לעיל. בכבילה זו, ברור האינטרס של פז למנוע את הקמתה של תחנת תדלוק על אותם מקרקעין עצמם בהם היא השקיעה בהקמת תחנת תדלוק משל עצמה. תנייה זו אינה יוצרת חסימה של שווקים ופגיעתה בתחרות פחותה בהרבה. יתר על כן, מובן האינטרס של פז למנוע free riding על מאמציה בשיווק מיקומה של תחנת דלק חדשה, ואת רצונה למנוע הקמה של תחנה מתחרה הצמודה לתחנתה היא. לפיכך, אינני רואה מניעה לפטור את הכבילה המנויה בסעיף ב' לעיל.

אזכיר, כי הקמת תחנות תדלוק על-פי ההסכם שלפנינו כפופה לכל הוראת חוק ובכלל זאת להוראת חוק משק הדלק (לקידום תחרות) הקובעת מרחק מינימלי בין תחנות תדלוק אשר נמכר בהן דלק של אותה חברת דלק ובין תחנות תדלוק של אותו מפעיל.² הוראה זו באה למנוע מצב בו באזור מסוים לא תתקיים תחרות בין תחנות תדלוק מאחר שתמצאנה בו תחנות תדלוק המוכרות כולן דלק של אותה חברה או המופעלות כולן על-ידי אותו מפעיל, מצב אשר עשוי להתקיים אף אם מתקיימת בארץ, בכללותה, תחרות ערה בין חברות דלק.

התחייבות פז לא למכור מוצרים המתחרים בשופרסל

כבילה זו אינה מעלה כל חשש תחרותי ממשי בנסיבות שלפני. תחום פעילותה של פז אינו בשיווק קמעונאי של מוצרי צריכה כדוגמת אלה שמוכרת שופרסל וממילא עיקר התחרות בתחום צפויה לא ממנה, כי אם מרשתות שיווק אחרות ובמידה מסויימת אף מחנויות למיניהן המצויות בסביבות סניפיה של שופרסל. יתר על כן, מובן וטבעי הוא כי שופרסל, בהתקשרה בהסכם בו עסקין, שמה לנגד עיניה קידום מכירות בסניפיה,³ מטרה שתסוכל אם יהיה באפשרותה של פז להתחרות בה. על אינטרס כזה של בעל מקרקעין באה להגן הוראת סעיף 3(3) לחוק ההגבלים עסקיים הקובעת כי:

”על אף האמור בסעיף 2, לא ייחשבו כהסדרים כובלים ההסדרים הבאים:

...
(3) הסדר, בין מי שמקנה זכות במקרקעין לבין מי שרוכש את הזכות, שכל כבילותיו נוגעות לסוג הנכסים או השירותים בהם יעסוק רוכש הזכות באותם מקרקעין.”

במקרה דנן שופרסל מקנה זכות במקרקעין ופז רוכשת זכות זו, ולפיכך הגבלה שתטיל שופרסל על פז בעניין סוג השירותים אותם היא תעניק באותם מקרקעין, היינו: מתן שירותי תדלוק ואי מתן שירותים של מכירת מוצרי צריכה, אינה עולה בגדר הסדר כובל.

מכונות לרחיצת מכוניות

אף מן הכבילה לפיה תינתן לפז זכות סירוב ראשון בהפעלת מכונות לרחיצת מכוניות בשטחי שופרסל לא עולה כל חשש לפגיעה בתחרות, לנוכח האפשרויות הנרחבות להקמת מכונות כאלו

² סעיף 4 לחוק משק הדלק (קידום התחרות).

³ אנו למדים זאת בין היתר מהתנייתה של שופרסל כי תחנות הדלק שתקים פז תהיינה פתוחות בכל שעות פתיחת סניף שופרסל הסמוך, וכמובן מן ההגיון הבריא..

בתחנות דלק קיימות ועתידיות, במרכזים מסחריים שונים וכיוצ"ב, ולנוכח ריבויין של מכונות כאמור.

זכות סירוב ראשון להקמת תחנת תידלוק באתר ספציפי

כיוון שמדובר בזכות סירוב ראשון מוגבלת לאתר ספציפי, אשר לגביו לא חלות הוראות ההסכם הכלליות, לא ראיתי כי קמה פגיעה כלשהי בתחרות מן הכבילה כאמור.

4. סוף דבר

לאחר שנועצתי בוועדה לפטורים ומיזוגים, ראיתי לנכון להשתמש בסמכות הנתונה לי בסעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים ולהעניק את הפטור המבוקש באשר לכבילות המצוינות בסעיפים א', ב' ד' וה' לעיל.

תוקפו של פטור זה חמש שנים מהיום.

בהתאם לסעיף 15(א) לחוק ההגבלים העסקיים נתונה החלטתי זו לערר בפני אב בית הדין להגבלים עסקיים על ידי איגוד עסקי, ארגון צרכנים או כל אדם העלול להיפגע מההסדר הכובל עליו ניתן הפטור.

לא ראיתי לנכון להשתמש בסמכות הנתונה לי בסעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים ולהעניק את הפטור בקשר לכבילה המצוינת בסעיף ג' לעיל.

בפני מבקשת הפטור עומדת האפשרות לפנות לבית הדין להגבלים עסקיים בבקשה לאישור הסדר כובל, בהתאם להוראות סעיף 7 לחוק.

דרור שטרם

הממונה על הגבלים עסקיים

ירושלים, י"ז באייר, תשס"ב

29 באפריל, 2002